

Magyarországon honos hüllőfajok: Gyíkok

Fürge gyík, Zöld gyík, Fali gyík, Homoki gyík, Pannon gyík, Elevenszülő gyík, Törékeny gyík

Fürge gyík - *Lacerta agilis*

ENG: Sand lizard, DE: Zauneidechse, FR: Lézard des souches

Reptilia (osztály) - Squamata (rend) - Sauria (alrend) - Lacertidae (család) - Lacerta (genus) - agilis (faj)

ELŐFORDULÁS	Egész Európa, (kivéve a mediterrán régió, Írország és Skandinávia északi része), Ázsiában a Bajkál-tóig, Magyarországon általánosan elterjedt
ÉLŐHELY	változatos biotópok: sík- és dombvidéki gyepek, kaszálók, legelők, szántók szélei, alföldi erdők; rétek, vasúti töltések, füves árokpartok, napos lejtők
TESTFELÉPÍTÉS	20-23 cm hosszú; zömök testű; feje rövid, orra tompa; Farka viszonylag hosszú, a töve enyhén lapított; végtagjai vastagok és rövidek, hátoldalának alapszíne szürkésbarna vagy barnásszürke, néha a hát közepén világosabb vagy sötétebb, egybefüggő, rozsdavörös sáv húzódik; az oldalak és a végtagok alapszíne hímnél fűzöld vagy sárgás, a nőstény mintázata hasonló, d háta világosszürke vagy sárgásbarna. A has sárgászöld, feketén pettyezett, anőstényekén nincs folt és soha nem zöldes.
ISMERTETŐ JEGY	a hát közepén rozsdabarna sáv

TÁPLÁLKOZÁS	Táplálékát különböző bogarak, lepkék, sáskák, tücskök pókok, százlábúak, méhek, darazsak, poloskák, kisebb gyíkok
SZAPORODÁS	Párzás május elején; Tojásrakás május-június, 8-12 tojás; Kikelés két hónap múlva, július-augusztus körül. Tavasszal a hímek állandó párt keresnek, de több ivarérett nősténnyel is párosodnak. A nőstényekért általában látszatharcot vívnek. A kicsik barnák, hosszuk 5-6 cm
VISELKEDÉS	Március végén bújik elő, először a fiatalok, majd a hímek, majd a nőstények; az éjszakát védett helyen tölti és reggel már korán előbújik; egész nap aktív, de kerüli a tűző napot; október első felében húzódik téli álmra, lyukakba, farönkök alá, kövek közé, fagymentes helyekre. Gyakran él együtt más gyíkfajokkal: a zöld-, a homoki-, az elevenszülő- és a fali gyíkkal is.
VÉDETTSÉG	Védett. Állománya nem veszélyeztetett, de élőhelyeinek feldarabolódása hosszú távon komoly veszélyt jelenthet számára; a szélsőséges időjárási viszonyok meghatározzák a tojások számát; a gyom- és rovarirtókkal kezelt területekről kipusztulnak

Zöld gyík – *Lacerta Viridis*

ENG: Eastern green lizard, DE: Östliche Smaragdeidechse, FR: Lézard vert oriental

Reptilia (osztály) - Squamata (rend) - Sauria (alrend) - Lacertidae (család) - Lacerta (genus) - viridis (faj)

ELŐFORDULÁS	Franciaország, É-Spanyolország, Svájc, Ausztria, Olaszország, Csehország, D-Németország, D-Lengyelország, Szlovákia, Balkán, Görögország. ÉNY-Törökország, Magyarországon elterjedt
ÉLŐHELY	napos erdőszélek, sík- és hegyvidéki régiók, domboldalak, sztyepprétek, nedves kaszálók fákkal szegélyezett szélei, szőlőhegyek, halastavak mellett, lakott területek közelében, tanyákon
TESTFELEPÍTÉS	30-35 cm hosszú, testes gyík; a fark fokozatosan elvékonyodó és akár kétszer olyan hosszú mint a test. Lábai erősek és hosszúak. A hímek nagyobbak, hátuk zöld, fekete apró pontocskákkal, hasuk egyszínű, gyakran sárga, alsó állkapcsuk és torkuk nászidőben kék. A nőstények színe barnás, mindig mintás: hátukon két párhuzamos csík van, oldalukon barnás és fehéres foltok váltakoznak, a hasi oldal vajszerű, és a torkuk sosem kék.
TÁPLÁLKOZÁS	rovarok, sáskák, bogarak, csigák, apró gyíkok, fiatal rágcsálók, madárfiókák

SZAPORODÁS	Májusban a hímek nászruhát öltönek és keményen harcolnak a nőstényekért. Párzási időszak. május közepe és vége, tojásrakás júniusban, 10-15 tojás (néha két fészekalj egy évben). A fiatalok augusztus végén-szeptember elején kelnek ki, színük olajbarna, testük mintázatlan
VISELKEDÉS	Április első felében jön elő telelésből; ha megzavarják, eltűnik a közeli lyukban, egy fa vagy bokor tövében, vagy szikla alatt. Rendkívül ügyesen mozog a fák törzsén. Ragaszkodik lakóhelyéhez, a párok általában együtt tartózkodnak, sőt sok esetben évekig együtt maradnak, és nagy területet birtokolnak (25-80 m ²). Búvóhelyüket már reggel elhagyják, napoznak, majd vadászni indulnak. Fürgék, éberek és bátrak. Október környékén faodvakba, lyukakba, kövek alá, fagymentes helyekre vonulnak téli álomra.
VÉDETTSÉG	Védett. Egyes területeken eltűnőben van, de a hazai állomány egyelőre nem igényel speciális védelmi intézkedéseket. A háziállatok és a hűvös, csapadékos nyár sokat elpusztítanak.

Fali gyík - *Podarcis muralis*

ENG: Common Wall Lizard, DE: Mauereidechse, FR: Lézard des murailles

Reptilia (osztály) - Squamata (rend) - Sauria (alrend) - Lacertidae (család) - Podarcis (genus) - muralis (faj)

ELŐFORDULÁS	Európa nagy része (kivéve Brit-szigetek, Északkelet Európa, Skandinávia), Spanyolországban foltokban, Kis-Ázsia; Magyarország domb- és hegyvidékei
ÉLŐHELY	napos, köves domb és hegyvidékek, lomboserdő, kőbányák, romos épületek, homokfalak, szőlőhegyek, vasúti töltések; lakott területek (kerítések, épületek tövében él egy-egy kolónia), 1000 m magasságig
TESTFELEPÍTÉS	15-20 cm hosszú, karcsú és nyúlánk; feje viszonylag hosszú; végtagjai vékonyak. Farka hosszú és fokozatosan elvékonyodó. Színe változatos: alapszíne a szürke és barna árnyalatok (a hímek zöldesebbek), oldala sötét és világos pettyes. A nőstények hátsávja egyszínű, a hímeké világos mintás, kék foltokkal. Hasuk fehéres, sárga vagy narancsszínű. Fekete példányok is előfordulnak.
TÁPLÁLKOZÁS	rovarok, bogarak, legyek lepkék, hernyók, férgek - jellemző a kannibalizmus
SZAPORODÁS	Párási időszak: május első fele. A hímek ingerlékenyek és üldözik

	egymást. Tojásrakás júniusban, 6-9 lágyhéjú tojás. A 6-7 cm-es kicsik augusztus-szeptemberben kelnek ki.
VISELKEDÉS	Április elején, néha márciusban bújik elő a téli álomból, gyakran sok egyedből álló kolóniát alkot. Rendkívül ügyesen mozog a talajon, és a függőleges falakon, zavarásra eliszkol; naphosszat tud ellapított testtel sütkérezni vagy a tűző napon szaladgálni; október második felében vonul téli álomra, előbb a felnőttek, majd a fiatalok.
VÉDETTSÉG	Védett. Nem tartozik általánosan elterjedt gyíkjaink közé, de ahol előfordul, általában nagy számban él; települések közelében főleg a tyúkok pusztítják

Homoki gyík - Podarcis tauricus

ENG: Balkan Wall Lizard, DE: Taurische Eidechse, FR: Lézard de tauride

Reptilia (osztály) - Squamata (rend) - Sauria (alrend) - Lacertidae (család) - Podarcis (genus) - tauricus (faj)

ELŐFORDULÁS	Balkán nagy része, Románia, a Fekete-tenger menti széles sáv, Ukrajna és Törökország egyes részei; Magyarországon szigetszerűen: Duna-Tisza köze, Tiszántúl, Alföld
ÉLŐHELY	száraz, nyílt helyek, füves rétek, útmenti árkok, lombhullató erdők, hegyi rétek. Nálunk a laza kötésű, homokos területeket népesíti be, ahol nincs összefüggő növényzet. Néha együtt él a fűge- és a zöld gyíkkal.
TESTFELEPÍTÉS	12-18 cm hosszú, feje rövid és zömök, teste lapos, lábai vékonyak és hosszúak; háta zöld, néha barna, hátán és oldalán fekete rajzolat; a nőstény hasa világosszürke, a hímé narancssárga, torca zöldes. A fiataloknál a háti zöld csík helyett világosbarna sáv húzódik; a fiatalok háta dióbarna, a gerincvonal mentén szürkészöld sávval
TÁPLÁLKOZÁS	különbféle egyenesszárnyúak, rovarok, pókok
SZAPORODÁS	párási idő április vége, kikelés június környékén
VISELKEDÉS	Április közepén jön elő. Rendkívül gyors gyík, ha megzavarják pillanatok alatt eltűnik földalatti lyukakban; sokszor maga ásta mély üregben telel. Jobbára csak meleg, napos időben mozog.
VÉDETTSÉG	Védett. Egyik legritkább gyíkfajunk. A száraz homoki gyepek erdősítése, a cserjék térnyerése csökkenteti élőhelyét. Védelméhez fontos az elterjedés feltérképezése.

Pannon gyík - *Ablepharus kitaibelii fitzingeri*

ENG: European snake-eyed skink/European copper skink, DE: Johannisechse, FR: Abléphare de Kitaibel

Reptilia Reptilia (osztály) - Squamata (rend) - Sauria (alrend) - Scincidae (család) - Ablepharus (genus) - kitaibelii (faj)

ELŐFORDULÁS	Közép- és DK- Európa, foltszerű elterjedés, D-Szlovákia, Románia, Balkán, Törökország, É-Afrika; Magyarországon szigetszerű előfordulás: Pilis, Budai-hegység, Börzsöny, Bükk, Duna-Tisza köze, Balaton felvidék, Kiskunság, Északi középhegység
ÉLŐHELY	napos, füves domboldalak; középhegységek lombhullató erdővel borított meleg, sziklás lejtői; ritkás liget
TESTFELÉPÍTÉS	9-12 cm hosszú hengeres testű ásógyík. A fiatalok sárgásak, a kifejlettek grafitzürkék. A háton és az oldalon sötét szalag húzódik; a fej két oldalán egy-egy barnás-fekete csík halad a szemeken át a farokig. A hasi oldal kékes, vagy szürkés. A szemek aprók, szemhéjai összenőttek, a lábak kicsik, gyengék és messze állnak egymástól. Villás nyelv, kígyózó mozgás, hasa érinti a talajt.
TÁPLÁLKOZÁS	rovarok, férgek, pókok
SZAPORODÁS	Párzási időszak: április-május, tojásrakás május vége-június eleje, 2-4 tojás. A kicsik augusztusban kelnek ki, és kizárólag a lábaikon közlekednek, hasuk nem érinti a talajt.
VISELKEDÉS	Március közepén ébred. Reggeli és késő délutáni órákban aktív; a forrásig elől földalatti odúban keres menedéket. Gyakran szürkületkor is vadászik. Téli álmom októbertől mélyen a föld alatt.
VÉDETTSÉG	Védett. A populációk elszigetelődésének és csökkenésének oka a

	természet károsítása, a beépítés, a növényzet változása és a háziállatok. Rokon faja az ázsiai <i>Ablepharus pannonicus</i>
--	---

Elevenzülő gyík - *Zootoca vivipara*

ENG: Viviparous lizard/Common Lizard, DE: Bergeidechse/Waldeidechse, FR: Lézard vivipare

Reptilia (osztály) - Squamata (rend) - Sauria (alrend) - Lacertidae (család) - Zootoca (genus) - vivipara (faj)

ELŐFORDULÁS	Eurázsia (kivéve D-Spanyolország, a Fekete-tenger partvidéke). Elterjedési területe a sarkkörön túli 70. szélességi körig. Ázsiában az Amur-folyó, Észak-Mongólia, a Bajkál-tó és a Szahalin-szigetek határolta térségben. A Kárpát-medencén kívül inkább hegyvidéki faj, 2500 méterig, ezért hegyi gyíknak is nevezik. A jégkorszaki reliktum fajok közé tartozik. Jellemző a Hanságban, Bátorligeten, a Szatmár-Beregben, Ócsa - Dabas térsége. Két alfaj.
ÉLŐHELY	Tőzeglápok, nedves erdőszéleken, vizenyős erdők, nedves rétek, kaszálók, elsősorban hegyvidék de nálunk síkvidéken is, főként az erdős területeken, vizes, gyékényes lápréteken él; kerüli a száraz helyeket, élőhelyei hűvös, nyirkos területek
TESTFELEPÍTÉS	Kistermetű, törzse nyújtott, maximális hossza 16-18 cm. Könnyű összetéveszteni a fűggyíkkal. Farka a közepétől kezd elvékonyodni, ezért tömzsibbnek hat. A hát vörösesbarna vagy szürkésbarna, a gerinc vonalában feketésbarna csík húzódik. A hát és az oldal találkozásánál sötétbarna foltokból álló sorok között sárgásbarna pontsor fut le. Az oldalakon barnás sáv látható, melyet sárgásfehér pettyekből álló csík szegélyez. A hasoldal inkább sötét, a piszkos sárgától a téglavörösig és fekete pettyekkel tarkított. A hímek hasa narancssárga, torkuk és nyakuk halványkék-fehéres, hasuk és lábuk sárgás, fekete mintázattal. A nőstények hasi oldala

	fehéres-szürkés, néha fekete foltokkal. Előfordulnak teljesen fekete példányok is.
TÁPLÁLKOZÁS	földigiliszták, csigák, meztelen csigák, rovarok, rovarlárvák, pókok, legyek, bogarak
SZAPORODÁS	Párzási időszak: április vége-május eleje és közepe. Ahol a klíma hideg, a kicsik az anyaállat testében fejlődnek, de ha elég meleg van, a tojások ki tudnak kelni a földben. Tojásrakásnál a lerakás után - júliusban-augusztusban - fél óra alatt kikelnek a kicsik. Máskor a 4-10 utód elevenen jön világra. A fiatalok háta sötétbarna, hasuk sötétszürkés. Kifejlett színezetüket három évesen.
VISELKEDÉS	Február végén-március közepén jön elő a telelésből. Nappal aktív, éjszaka és kedvezőtlen időjárás esetén kő alatt, rágcsálók járataiban, üregekben, gyökerek alatt pihen. Találkozhatunk vele a gyíkok számára kedvezőtlennek tűnő időjárású napokon is, borús, szemerklő esős időben. Téli álomra október elején-végén, mélyen a földbe, gyökerek, vagy vastag mohaszőnyeg alá bújik. Búvóhelyéhez mindig visszatér, amit ő maga ásott, vagy elhagyatott rágcsálólukba költözik. A kifejlett példányok szívesen napoznak csoportosan.
VÉDETTSÉG	Védett. Allománynagyságáról nincsenek megbízható adatok. Hazai előfordulási helyein más ritka állat- és növényfajok is megtalálhatóak és ezek csak az élőhely megőrzésével tarthatóak fenn. Természetes ellenségei a rézsikló, és ahol van, a keresztes vipera. Madarak és rovarok is megfogják, különösen a fiatalokat.

Törékeny gyík vagy Lábatlangyík (*Anguis fragilis*)

ENG: slow worm, DE: Blindschleiche, FR: Orvet fragile

Reptilia (osztály) - Squamata (rend) - Sauria (alrend) - Lacertidae (család) - Zootoca (genus) - vivipara (faj)

Fotó: Rácz Tibor

ELŐFORDULÁS	Egész Európa (kivéve Északi-sarkkörön túl, Krím-félsziget, Földközi-tenger néhány szigete, Írország, D-Spanyolország). Kis-Ázsia, Kaukázus vidéke, DNY-Ázsiában egészen Iránig. Magyarországon a hegy- és dombvidékeken, erdőkben gyakori
ÉLŐHELY	gazos rétek; mezők; bozótosok; dús növényzetű erdők; középhegységek, lombos erdők, lápok
TESTFELEPÍTÉS	30-45 cm; teste sima és rövid. Teste kígyószerű, lába nincsen, nyelve villás. Feje kicsi és magas, farka tompán lekerekített. Szemei fkcicsinyek és csukhatóak; a testét borító pikkelyek simák és fényesek. Háta a világosbarnától a sötétbarnáig és fémes csillogású, a gerincvonalon gyakran sötétbarna csík húzódik a farokvégig. A mintázat hiányozhat. Oldala világosabb mint a háta. A has palaszürke-feketés. A nőstények hasa feketés, a hímeké sárga, vagy kékesszürke. A fiatalok háta aranyszínű, hasuk sötétbarna. Bőrét egy darabban veti le. Elvesztett farka újra kinő és a pikkelyei a gyíkokra jellemzően helyezkednek el, fülnyílása látható, a végtagok csontos maradványa megvan. Alfaja a kékpettyes lábatlangyík, <i>Anguis fragilis colchicus</i> nálunk is előfordul.
TÁPLÁLKOZÁS	főleg giliszták, meztelen csigák, rovarok
SZAPORODÁS	párási idő március-áprilisban; a tojások az anya testében kelnek ki és június-augusztus közt 8-12 eleven utódot szül, mik 7-9 cm hosszúak. A kicsik többsége még az első évben elpusztul.
VISELKEDÉS	Lomha mozgású, ártalmatlan, pusztítja a kártevőket; A telelésből

	<p>április közepe felé jön elő. Rejtőzködő életet él, a sűrű növényzetben mozog. Főleg éjszaka aktív, nappal csak eső előtt vagy után látható. Téli álmra október közepén húzódik mély föld alatti maga ásta lyukba, vagy rágcsálók járataiba. Egy telelőhelyen több állat is összegyűlik, eseteként más fajok is.</p>
VÉDETTSÉG	<p>Hegy- és dombvidékeinken gyakori, sem nálunk, sem másutt nem tartozik a veszélyeztetett fajok közé. Sajnos igen gyakran kígyónak nézik és elpusztítják, jóllehet valamennyi nálunk élő kígyófaj védett. Szerencsére rejtett életmódja miatt ez a pusztítás nem nagymérvű. Természetes ellenségei - főleg a fiatalok közül - igen sokat zsákmányul ejtenek. Leggyakrabban sün, róka vaddisznó és egerészölyv zsákmányolja, de lassú mozgása miatt, alkalmanként más állatok is elfogják.</p>

A dokumentumban szereplő képeket oktató céllal használtuk illusztrációként, egyik sem a Krokodil Zoo tulajdona.